

ВИНОТО В КИТАЙ И В ПОЕЗИЯТА НА ЛИ БАЙ

Искра Мангова

WINE IN CHINA AND IN THE POETRY OF LI BAI

Iskra Mandova

Abstract: Wine in China has a long history which can be traced back to about 4000 BC to the period of the Neolithic *Yangshao* culture. In 1979 archaeologists excavated a grave of the Dawenkou culture in Shandong Province where they found a set of about 100 wine making vessels from 5000 years ago, including vessels for wine boiling, fermentation, storing and drinking. After issuing of the first anti-wine regulation in the Chinese history from the first ruler of the Western Zhou (1046–771), from the period of the Han dynasty wine industry registered a boom. Under the Sui and the Tang dynasties, wine making continued to develop, private production was no longer limited and ordinary people could make and sell wine freely.

Виното в Китай има дълга история, която може да се проследи от около 4000 г. пр. Хр. – от периода на неолитната култура *Яншао* (Yangshao). През 1979 г. археолози откриват гроб от периода *Дауън-коу* (Dawenkou), където попадат на комплекти съдове за производство на вино от преди 5000 години, които включват приблизително 100 части – съдове за преваряване на съставките, за ферментация, съдове за съхранение на готовия продукт, както и различни чаши. Според *Записките на историографа*, по времето на династията Шан (1600–1046 г. пр. Хр.), когато пирове били на мода сред аристокрацията, в залеза на династията, когато владетелят Джоу, отдаден на алкохола и плътските удоволствия в ежедневието си, поръчал да напълнят басейн с вино, в който мъже и жени да се гонят и отдават на разврат, веднага след среднощния пир последвало и падането на династията. Вземайки си поука от случилото се с предходния владетел, новият управник на Западна Джоу (1046–771) издал първият

указ против виното в китайската история¹. През 1995 г. екип от китайски и американски археолози проучват 2 обекта на 20 км североизточно от *Жъджао* (Rizhao) и попадат на остатъци от древни китайски алкохолни напитки, включващи вино от грозде, оризово вино и др. От откритите над 200 керамични съда седем били използвани за вино от гроздов сок, като дори имало запазени семки от плода. Археолозите от изследователския институт на пров. *Шандун* потвърдили наличието на вино от грозде през Бронзовата епоха в Китай, въпреки че по-късно то е заменено от други алкохолни напитки, произвеждани от зърнени култури, като сорго, просо, ориз и плодове – личи, сливи и др. Пак според Записки на историографа през 138 г. китайският императорски пратеник на дин. Хан (206 пр. Хр. – 220 сл. Хр.) на име *Джан Чиен* (Zhang Qian) установява дипломатически отношения с няколко средноазиатски царства, някои от които произвеждали гроздово вино. Към края на II в. пр. Хр. ханските пратеници вече пренесли гроздови семки от обичащото вино царство *Даюен* – Фергана в съвременен Узбекистан и ги посадили в императорските земи близо до столицата Чанан – сега Сиан, пров. Шаанси. В *Шъннун Бънцао Дзин* (Shennong Bencao Jing) – съчинение по медицина, компилирано през късна Хан, се казва, че гроздето се ползва за производство на вино. През периода на Трицарствието (220–280 г.), владетелят на Уей – *Цао Пи* – отбелязва, че виното от джибри е по-сладко от това от ферментирало зърно и че човек много по-бързо се възстановява след прекомерна употреба от първото. Лозите продължават да се отглеждат в продължение на векове, особено в северо-западните региони на *Гансу*, но не се произвеждат големи количества вино, което го прави сравнително екзотична стока до периода на династия Тан (618–907), когато употребата на гроздово вино зачестява. След завладяването на оазиса Гаочан, близо до Турфан (Синдзян) от Танската империя, китайците придобиват семена от т.нар. сорт мажу (*maru*) и се научават на винопроизводство (джиуфа/ *jiu fa* 酒法). Няколко тански поети разграничават видовете вино от грозде в стиховете си, изтъквайки качествата на това от западните региони – от Ляндржоу (Liangzhou), Тайюен (Taiyuan) и др. Оризовите вина и

¹ Li Zhengping 2010: 1–3.

по-силното *хуандзиу* (huangjiu) – „жълто вино“² се произвеждат основно в Южен Китай, но през периода на династия Тан домашното производство придобива популярност и дори по-бедните семейства си правят алкохол от слабо филтрирана зърнена каша – пей (醅, pēi). Особено възхвалявана от поета Ли Бай е алкохолната напитка *чоудзиу* (choujiu), в основата на направата на която е лепкавият ориз.

Йероглифът *джиу* (jiu, 酒) в съвременния китайски език може да се отнася за всякаква напитка с достатъчно количество етилов алкохол, но обикновено се отнася за твърд/чист алкохол, докато в старокитайския е свързван основно с питиета, произведени от ферментацията на просо. Често думата е превеждана като „вино“, което води до грешна интерпретация. Съвременната дума за вино е *путаодзиу* (putao jiu) – „гроздов алкохол“. По-голямата част от китайците са убедени, че виното се пие за здраве и това не е случайно, защото са привързани към традиционната медицина, а тя самата е сериозен източник на познания относно влиянието на виното (*яо дзиу* – лечебно вино) върху човешкото тяло и духовното състояние.

В китайската книга за произхода на нещата – *Шъ Бън* (Shi Ben), която е важен източник на информация от периода преди дин. Цин се казва: „*И Ди* (Yi Di) пръв произвежда вино с пет аромата, а по-късно *Шао Кан* (Shao Kang) прави вино от сорго“. На базата на това, за създатели на винопроизводството в Китай се смятат *И Ди* и *Шао Кан* (*Ду Кан*), като вторият е считан за бащата на търговията с вино.

Значението на виното в световен мащаб става по-голямо с възникването на християнството, тъй като вино се използва за култови цели в ехаристията като символ на кръвта на Исус Христос и на самия живот. В Китай обаче в най-ранните сведения за предлагане на жертвоприношения, се използва не вино, а вода, която е смятана за най-ценен и чист дар, като след поднасянето ѝ на боговете, е считана за мистериозно вино. По-късно, когато истинското вино в

² *Хуандзиу* – „жълто вино“ – алкохолна напитка, произведена от ферментирали зърнени култури с около 20 % алкохолно съдържание. Обикновено се пастьоризира, оставя се да отлежи и се филтрира преди бутилиране. Въпреки името си, напитката може да бъде безцветна, червеникава или жълта. Китайската форма на японското саке – *мидзиу* (mijiu) се смята за разновидност на *хуандзиу*.

включено в ритуалите за жертвоприношение, са установени твърди норми и правила, включващи не само какви вина да се използват, но и в какви съдове да се поднасят³.

Китайската пословица „Ако имаш вино, напий се днес, за грижи ще мислиш утре“ възпява философията за обвързаността на виното с живота. Почти няма поет, който да не е възпял под една или друга форма така любимия ферментирал гроздов сок. Конфуций казва, че само пиенето на вино не е ограничено, но не толкова много, че да се напиеш. (По това време виното е било с ниско алкохолно съдържание).

През периода на династия Тан (VII–X в.) изпъкват таланти, поети-личности, придобили впоследствие световна известност. Ли Бай (701–762), „безсмъртният поет“, един от най-известните поети от този период, прекарва по-голямата част от живота си в пътешествия, по времето на които написва повечето от творбите си, описващи природни пейзажи. До наши дни са запазени около 900 негови стихотворения и над 60 произведения в проза, в които се използват уникални образи и абстракции, наситени с дух. За този „своенравен“ поет, цялата вселена е един дом, където той се разпорежда свободно, съзерцателно вгълбен в красотата на природата⁴. Основателят на даоисткото направление *Маошан* – *Съма Джън* вижда необикновената външност („осанка на даоист“), оценява таланта му и казва, че „коренът му е корен на безсмъртен“. Поезията на Ли Бай е наситена с копнеж по необята на Безпределното, подхранван и от даоистки, и от будистки нагласи, но същевременно е топла, човечна, изпълнена с болка по отминаващото, с горчивина от разделите, с противоречивия стремеж към установяване и желание за странстване. Рядко може да се намери творец с такова непосредствено усещане за близост с космоса и не случайно го наричат „от небето прокуден безсмъртен“. Той подчертано усеща себе си като гост, странник, който никъде не може да пусне корен. „Отлично вино от Ланлин⁵, на куркума⁶ ухае./ Пълна е нефритената чаша, като кехлибар

³ Li Zhengping 2010: 19–20.

⁴ Беливанова 2012: 122.

⁵ Град в провинция Шандун, прочут с вината си през династията Тан.

⁶ Виното се налагало с корени на ароматната трева куркума, които му придавали златистожълт, подобен на кехлибар, цвят.

сияе. / Ще трябва само домакинът госта⁷ да напие / къде е чуждата страна, той няма да познае (Написано в чужбина). Поетът усеща преходността на случващото се, нетрайността на земния път, тази нестабилна пространствено-времева съотнесеност и у него се поражда вечно неспокойствие, което той се мъчи да заглуши или уталожил. Един от начините е чрез отдаване на безгрижието – чрез забавления и алкохол⁸.

Напитката обаче лесно се превръща в еликсир, който може да го отправи в други измерения, да го заведе до Пънлай, острова на безсмъртните: „Но днес без тези глътки благодатни защо ми е едното празно име? В черпака – рак огромен – течност златна, във джибрите – Безсмъртната обител. Уханно вино вече все ще пия, възседнал месеца, възшебства ще открия.“⁹

月下独酌

花间一壶酒，
独酌无相亲。
举杯邀明月，
对影成三人。
月既不解饮，
影徒随我身。
暂伴月将影，
行乐须及春。
我歌月徘徊，
我舞影零乱。
醒时同交欢，
醉后各分散。
永结无情游，
相期邈云汉。

ПОД ЛУНАТА ПИЯ САМ¹⁰

Сред цветята един чайник вино,
сам пия, няма с мене близък човек,
вдигам чаша, каня луната,
сянката ми насреща – и ставаме трима.
Само че луната не разбира от пиене,
сянката пък само върви подире ми.
Засега си правим компания с луната и сянката
Ще се наслаждаваме чак до пролетта.
Аз пея, луната се люшка,
танцувам – сянката се мята.
Докато сме трезви, заедно се веселим,
напием ли се – пръсваме се всеки по пътя си.
Завинаги ще се свържем в хладното безстрастно
пътешествие,
Когато се съберем при далечната Облачна река¹.

¹ Т.е. Млечният път

⁷ Госта, т.е. Ли Бай.

⁸ А. Николова – В: Ли Бай. Прокуденият от небесата, 2014: 156–163.

⁹ Пак там. 162.

¹⁰ Прев. Б. Беливанова. – В: Средновековна китайска литература. Христоматия 2012: 133.

对酒

劝君莫拒杯，
春风笑人来。
桃李如旧识，

倾花向我开。
流莺啼碧树，
明月窥金罍。
昨日朱颜子，
今日白发催。
棘生石虎殿，
鹿走姑苏台。
自古帝王宅，
城阙闭黄埃。
君若不饮酒，
昔人安在哉。

НА ЧАША ВИНО¹¹

Съветвам те, уважаеми, не се отказвай от чашата.
Пролетен вятър долетя да се смее на хората.
Прасковените и сливовите дървета са каквито си ги знаем
отпреди,
накланят цветовете да цъфтят към нас.
Лее се чуруликане на чучулига в зелените дървета,
ясната луна надзърта в позлатената кана.
Вчера румени младежи,
днес побелели, забързани към края.
Тръни прорастват в древните дворци,
елени преминават край старинни пагоди.
От древността – обиталища на императори и владетели,
градските порти и дворци затрупва жълта прах.
Пий, уважаеми, не отказвай вино,
защото – помисли! – къде са древните сега?

Сега на пазара в Китай се предлагат най-различни вина, но най-общо според съставките и метода на производство, те могат да бъдат групирани в 3 големи групи: жълто вино *Шаосин* (Shaoxing) – пров. Джъдзян, вино от просо (с главен представител старото вино *Дзимую* (Jimo) от пров. Шандун) и червено ферментирало вино (вкл. южните вина от Джъдзян, Фудзиен и Тайван). Последният вид също се произвежда от висококачествен бял ориз, но се добавя червен мухъл, който расте върху изгладен кръгъл ориз и предизвиква ферментацията. Сред най-широко разпространените китайски вина от грозде на територията на КНР остават марките „Чаню“ (Changyu) – каберне и „Китайската стена“ (Great Wall).

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. **Ли Бай**. Прокуденият от небесата. Прев. Ант. Николова, С. Катърова. София: Изток-Запад, 2014. // **Li Bai**. Prokudeniya ot nebesata, Sofia: Iztok-zapad, 2014.

¹¹ Прев. Б. Беливанова. – В: Средновековна китайска литература. Христоматия 2012: 134.

2. Средновековна китайска литература – христоматия, съст. Б. Беливанова. В. Търново: Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий“, 2012. // Srednovekovna kitayska literatura – Hristomatiya. Veliko Tarnovo, 2012.

3. Li Zhengping. Chinese wine. Universe in a Bottle, China Intercontinental Press, Beijing, 2010.

https://en.wikipedia.org/wiki/Wine_in_China

https://en.wikipedia.org/wiki/Chinese_alcoholic_beverages